

Waar hij ook is,
ik zal hem niet
vergeten.

Jeroen Reyniers over ontroerende glasramen in de kerk van 's Herenelderen. Jeroen Reyniers is kunsthistoricus, wetenschappelijk medewerker bij het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK), KMSKA gids en freelance onderzoeker.

– TEKST JEROEN REYNIERS Foto's © KIK-IRPA, BRUSSEL

SINT-STEFANUSKERK VAN 'S HERENELDEREN.

Als kunsthistoricus bezoek ik geregeld musea en kerken. Elk schilderij, elk beeld en elk reliekschrijn heeft een eigen en uniek verhaal te vertellen. Het ene object blijft je al wat langer bij dan het andere. Vaak weten we niet hoe het ontstaansproces van al die objecten verliep en zijn er weinig bronnen beschikbaar die vertellen of de opdrachtgever onmiddellijk tevreden was met het opgeleverde resultaat. Zo is er een kunstwerk dat me nog steeds ontroerd omdat het een hartverwarmend verhaal vertelt, en waarvan ik vermoed dat de opdrachtgeefster zeker gelukkig moet zijn geweest met het resultaat. Het gaat om de zestiende-eeuwse glasramen in de Sint-Stefanuskerk van 's Herenelderren.

In het idyllische dorpje 's Herenelderren op een boogscheut van de stad Tongeren wonen slechts een paar honderd inwoners. Niet in het centrum van het dorp, maar eerder naast het waterkasteel wat verderop, staat een bijzondere gotische kerk die pareltjes van kunstwerken bewaart. De heren van Elderen – vandaar de huidige

naam 's Herenelderren – wonen al eeuwenlang naast de kerk. Het was ook in hun opdracht dat deze kerk ooit werd gebouwd. De adellijke familie de Hamal stichtte het heerschap en sinds 1501 bewoont de adellijke familie de Renesse het kasteel, tot op heden. Tot aan het einde van de achttiende eeuw was de familie van het kasteel verantwoordelijk voor het onderhoud van de kerk.

Binnen de tak van de familie de Hamal leefde eens Maria Magdalena. Zij trouwde op jonge leeftijd met Adolphe de la Marcke, maar deze edelman stierf al vroeg. Een tweede huwelijk volgde, dit keer met Willem II de Croÿ, heer van Chièvres, markies van Aarschot en hertog van Soria. Hij was ridder van het Gulden Vlies en had een belangrijke politieke en diplomatieke rol tijdens

DETAILS VAN DE GLASRAMEN IN DE KERK VAN 'S HERENELDEREN, MET VOORSTELLINGEN VAN WILLEM II DE CROY EN MARIA MAGDALENA DE HAMAL.

“Het is via kunst dat de liefde wordt herdacht en ook wordt vereeuwigd. Het is een stap in het verwerken van het verdriet en het gemis.”

zijn leven. Tijdens de afwezigheid van Filips de Schone, de koning van Castilië en hertog van Bourgondië, maakte Willem deel uit van de regentschapsraad der Nederlanden (1501-1503) en van 1505 tot 1507 was hij stadhouder-generaal in de Nederlanden. Vooral nadat hij de voogd en raadsman van Karel V werd, die sinds 1519 keizer was van het Heilig Roomse Rijk, had deze man grote faam en belang op het Europese vasteland. Op 28 mei 1521 echter, sloeg het noodlot toe. Na vergiftiging stierf Willem in Worms. Ontroerd door dit groot verlies, bezocht zelfs keizer Karel V de begrafenisplechtigheid van zijn dierbare raadsman en vriend.

Voor zijn overlijden had Willem een testament laten opmaken. Daarin stond aangegeven dat een deel van zijn geld naar de bouw van het celestijnenklooster van Heverlee bij Leuven moest gaan. Zijn vrouw, Maria Magdalena, maakte de laatste wens van haar echtgenoot waar, en na de voltooiing werd Willem zijn stoffelijk overschot in de kerk van het klooster begraven. Maria Magdalena bleef verweesd achter, want het echtpaar had geen kinderen. In de periode na de dood van haar man schonk Maria Magdalena zeer veel geld aan goede doelen. Hierdoor zijn verschillende afbeeldingen van het echtpaar terug te vinden in verschillende (bouw)projecten, kerken en kloosters in de Lage Landen.

En dat gebeurde ook zo in 's Herenelderen, de plek waar zij en haar familie vandaan kwam. Maria Magdalena nam het initiatief om de kerk te restaureren en van nieuwe glasramen te voorzien. Achter het hoofdaltaar in de kerk van 's Herenelderen zijn links en rechts het echtpaar Willem en Maria Magdalena afgebeeld. De knielende Willem en Maria worden bijgestaan door hun naamheiligen

Sint-Willem van Aquitanië en de heilige Maria Magdalena. De verstrengelde initialen G (= Guillaume of Willem) en M (= Maria) zijn overal in de glasramen terug te vinden. De namen van Willem en Maria zijn zo eeuwig en dicht met elkaar verbonden. Verder zijn er op verschillende plaatsen van de grote verticale glasramen de jaartallen 1539 en 1540 af te lezen. Een bijzonder opschrift komt meermaals bij de glasramen voor: « ou. que. soye. Ne loublira », een tekst die steeds als “waar hij ook is, ik zal hem niet vergeten” wordt vertaald. Bij de voltooiing van de glasramen was Willem de Croÿ al zo'n twintig jaar dood. Hij heeft ze dus nooit kunnen bewonderen. Het is echter zeer aannemelijk dat Maria Magdalena de glasramen nog wel voltooid heeft gezien, al is dat niet zeker. Ze stierf namelijk in het jaar van de oplevering, meer bepaald op 29 oktober 1540. Ze werd nadien bij haar man in Heverlee in het graf bijgelegd. De glasramen zijn een mooi eerbetoon geworden aan haar werk als mecenas én ook aan haar vroegtijdig overleden man. Een verhaal dat na al die eeuwen nog steeds aangrijpt.

Het is via kunst dat de liefde wordt herdacht en ook wordt vereeuwigd. Het is een stap in het verwerken van het verdriet en het gemis. En nu nog zet het aan tot nadenken over de dood en het verlies van dierbaren. Was dat ook de bedoeling van Maria Magdalena om de gedachte rond ontroering, de dood en de bijhorende verwerking ervan via kunst levend te houden? We zullen het nooit weten. Het staat vast dat ik wanneer ik de kerk bezoek of er een rondleiding geef, telkens opnieuw enige tijd bij de glasramen en het opmerkelijke opschrift blijf stilstaan. En elke keer blijft het verhaal nieuwe bezoekers verbazen, ontroeren en verwonderen.